

SILVO TORKAR

## RAZPOZNAVANJE SLOVENSkih ZEMljEPISNIH IMEN (2)\*

COBISS: 1.01

V prispevku se predlagata novi etimološki rešitvi za slovenski krajevni imeni *Borovnica* in *Jeprca*, medtem ko je krajevno ime *Zanigrad* tokrat prvič predmet etimološke analize. **Ključne besede:** slovenski jezik, slovenska zemljepisna imena, onomastika, etimologija, zgodovinsko jezikoslovje, *Borovnica*, *Jeprca*, *Zanigrad*

### Identifying Slovenian Toponyms (2)

This article proposes new etymological solutions for the Slovenian toponyms *Borovnica* and *Jeprca*, and the toponym *Zanigrad* is etymologically analyzed for the first time.

**Keywords:** Slovenian, Slovenian toponyms, onomastics, etymology, historical linguistics, *Borovnica*, *Jeprca*, *Zanigrad*

## 0 UVOD

Pri razčlembi neprozornih kot tudi na videz prozornih slovenskih krajevnih imen se je doslej že marsikdaj izkazalo, da je pozorno opazovanje historičnih zapisov in glasovnih premen omogočilo novo, prepričljivejšo razlago. Kombinacija upoštevanja historičnih zapisov in pritegnitve korpusa drugih slovanskih toponimov lahko pripomore k prepoznavanju manj znanih imenotvornih modelov.

## 1 BOROVNICA

- 1.1 Na Slovenskem se standardizirano krajevno ime *Borovnica* (z naglasom na tretjem zlogu) pojavlja trikrat. Najbolj znana in najbolj zgodaj izpričana je *Borovnica* pri Vrhniku, nekoliko mlajša je *Borovnica*, zaselek Podmelca na Tolminskem, sledi pa jima *Borovnica*, nem. *Braunitzen*, pri Brdu v Ziljski dolini. Na Koroškem sta še dve vasi z imenom *Borovnica*, ki pa se naglašata na drugem zlogu: *Boróvnica*, nem. *Freibach*, pri Apačah v občini Galicija, in *Boróvnica*, nem. *Freibach*, pri Selah. Ime sta prejeli po istoimenskih potokih, ob katerih ležita.

Ramovš, ki je živel v Borovnici pri Vrhniku v letih 1894–1900, je prvič omenil ta tpn v zvezi z narečnim izgovorom *Brunica*.<sup>1</sup> Pozneje je *Borovnico* brez

\* Avtorjev prvi prispevek s tem naslovom je izšel v Slavistični reviji (Torkar 2012).

1 »Centralno-slov. *u* < *v* se je dostikrat zlil s spredaj stoječim nenaglašanim *o*, *u*, *a*, s katerim je tvoril diftong, v en vokal, ki dobro izkazuje njegovo primes s tem, da imamo v vseh treh primerih sedaj *u*: *bukou* > *buku*, *redkou* > *retku* itd.« (Ramovš 1924: 144).

zadržkov izvajal iz apel. *bor*.<sup>2</sup> Bezljaj (1956: 77) in Snoj (2009: 72) sta to razlago v celoti sprejela. Vrhniško *Boróvnico* in koroško *Borovnico*, nem. *Braunitzen*, je iz \**bor-ov-ъn-ica* razlagal že Štrekelj (1904: 85).

Toda historični zapisi za vrhniško, tolminsko in koroško *Borovnico* nas silijo k ponovnemu premisleku njihove etimologije. Za razliko od koroškega potoka *Boróvnica*, nem. *Freibach* (o. Galicija), ki je v virih izpričan že v letih 1086–1121 kot *Foruniz fluvius* (Kranzmayer 1958: 74, Bezljaj 1956: 77), in enako glasečega se imena potoka *Boróvnica*, nem. *Freibach* (o. Sele), v virih izpričanega 1430 kot *Borawnicza* (Kranzmayer 1958: 74), kažejo zapisi za zgornje tri *Borovnice* čisto drugačno podobo.

- 1.2 Vrhniška *Borovnica* se je v srednjeveških virih omenjala izredno pogosto zaradi bližnjega samostana Bistra, ki pa v tistem času še ni nosil imena po potoku Bistra, temveč po bližnji vasi *Borovnica*. Samostan se omenja od leta 1257 dalje (*Frovnc*, *Frovnz*, *Wrewntz*, *Vrovnitz* itd.),<sup>3</sup> sama vas *Borovnica* pa od leta 1260 dalje (*Vronitz*, *Vraunyz* itd.).<sup>4</sup> Glede na zapise iz 1778 (*Baurounishza*) in 1843 (*Borovnishiza*, nem. *Brauniza Bach*) skoraj ni dvoma, da je vas *Borovnica* prejela svoje ime po potoku *Borovnica*, ki je za razlikovanje od kraja prejel ime *Borovniščica*.<sup>5</sup>

Vsi starejši zapisi (pred 18. stol.) kažejo, da med vzglasnima *b* in *r* ni bilo nobenega samoglasnika.<sup>6</sup> Valvasor krajevno ime piše v slovenščini *Brauniza*,

2 »Če besedo [*Ohonica*, op. S. T.] tematološko razčlenimo, vidimo, da je stvarjena tako kakor *Borovnica*; ta kraj je bil prvotno pokrit z *bori*, o čemer pričajo še zdaj korenike, ki pri oranju na mahu nanje naletijo. Očitno se je kraj imenoval sprva *Borovo* z adjektivom *borovъnъ* in s substantivizacijo: *borovъnica*, Anton Bajec, Besedotvorje I. & 184.« (Ramovš 1952: 154, ponatis 1997: 737)

3 Prim. 1257 *Frovnc*, *Frovnz*, 1260 *Vrewntz*, *Vrovnitz*, *Vronitz*, 1261 *Vrewentz*, 1265 *Frauniz*, 1268 *Vrewnitz*, 1295 *Vrevntze*, 1299 *Vraunyz*, 1319 *Vrauniz*, 1338 *Vronicz*, 1433 *Frewnicz*, 1464 *Franzc*, 1467 *Franec*, 1484 *Francz* (Kos 1975: 14, gl. tudi spletni vir 1). Valvasor za kraj že piše *Biftra*.

4 1260 *Vronitz*, 1299 *Vraunyz*, 1300 *Vreuntz*, 1313 *Vranicia*, 1351 *Wraunicz* (Kos 1975: 33, gl. tudi spletni vir 1), 1689 *Brauniza* (Valvasor VIII: 792), 1744 *Barounize* (Florjančičev zemljevid Kranjske), 1778 (potok) *Baurounishza* (Hacquetov zemljevid Krainska deschela), 1780 *Bravnicza* (Jožefinski vojaški zemljevid), 1823 *Barovnice* (Metelkov zveščič Slovenische Ortsnamen), 1843 *Borovnica* (*Franzdorf*) še z ljudsko različico *Bravniza*, potok *Borovnishiza*, nem. *Brauniza Bh* (Freyerjev zemljevid Kranjske), 1846 *Borovnica*, nem. *Franzdorf* (Freyer 1846: 9).

5 Prim. podoben primer *Črnušnica* (1780 *Czernuchicza*, posamostaljeno iz oblike *Črnuč potok*, izpričane še leta 1868, k. o. Črnuče).

6 Štrekelj (1904: 85) je pri razlagi imena *Fernitz* na ponemčenem Štajerskem omenil tudi *Borovnico* pri Vrhniki, kjer je nem. obliko *Franzdorf* neprepričljivo izvajal iz prvotnega *Borovnica* z razlago, da so Nemci v tem imenu poudarjali tretji (?) zlog *-rov-*, pri čemer da so prvi zlog šteli za prefiks. Snoj (2009: 72) pa nasprotno trdi, da če so Nemci ime naglasili na prvem zlogu, je izpadel dvoglasnik *-ov-*, kar da potrjujejo srednjeveški zapisi za *Borovnico* pri Vrhniki in nem. oblika *Franzdorf*. Toda če bi Nemci naglašali domnevno *Borovnico* na prvem zlogu, bi dobili *Ferniz*, tako kot se je pri tpm *Borovlje* iz istih razlogov v nem. obliki *Ferlach* ohranil vokal v prvem zlogu.

medtem ko gozdni sadež *borovnica* piše *baruniza* (Valvasor III: 352). Kot je sporočil že Ramovš, sami Borovničani imenujejo svoj kraj *Brunica*, pač pa njihovi sosledje na Vrhnikih in na Ljubljanskem barju (v Vnanjih Goricah) govorijo *Baraunica* (ustni vir 1). Obliko *Baraunica* namesto pričakovane *\*Bravnica* je mogoče razložiti z narečnim polnoglasjem oz. s fonološkim pojavom vrivanja vokala v soglasniški sklop *br*, primerljivim s polnoglasjem v nar. *s̄arabót* (v kraškem, rezijskem, tolminskem, cerkljanskem in črnovrškem narečju), *s̄arabót* (v briškem) oz. *se'ró:bat* (v kostelskem narečju) in *sirobot* (v belokranjskem adleškem govoru) za knjižno *srobót*.<sup>7</sup> Podoben pojav vrivanja vokala, le da v sklop treh soglasnikov, zasledimo v Vnanjih Goricah, kjer se govori *smaréka* za knjižno *smréka* (ustni vir 1) ali na Gorenjskem, kjer se govori *semréka* (ustni vir 5).

Fonološki pojav se je povezal z ljudskoetimološkim preosmišljenjem imena oz. naslonitvijo na poimenovanje gozdnega sadeža *borovnica*. V 19. stol. je tudi uradno prišlo do napačnega poknjizenja imena *\*Bravnica v Borovnica*, kot lahko vidimo iz Metelkovega gradiva 1823 in Freyerjevega zemljevida 1843 oz. njegovega krajevnega imenika Kranjske 1846.

Prvotno vodno in nato krajevno ime *\*Bravnica* potemtakem zelo verjetno izhaja iz poimenovanja za domačo žival *brav* (rod. *braví*, ž. sp.) 'ovce, drobnica'. Bezljaj je prvič opozoril na to osnovo v vodnih imenih že leta 1956 (Bezljaj 1956: 80, s. v. *Bravšček*). Pozneje (Bezljaj 1976: 39, s. v. *brav*), je izčrpneje razlagal apelativ *brav* (rod. *bráva*, m. sp.) 'živina, drobnica, prašič', 'skopljen oven' (= koštrun) in zbirni samostalnik *brav*, *bravje* 'pitana živina', pri čemer se je skliceval tudi na tolminski mtn *Bravnica* in na srbohrv. tpn *Bravnice*.<sup>8</sup> Pleteršnik (1894: 52) navaja vrsto narečnih besed iz besedne družine z osnovo *brav-*, izpričanih tako na Štajerskem kot na Notranjskem in Goriškem, npr. *brav*, *bravče*, *bravec*, *bravje* idr.

- 1.3 Tolminska *Borovnica*, zas. Podmelca, nar. *Brníca*, je izpričana v tolminskem urbarju 1377 kot *Brauniča*, 1648 in ok. 1775 *Brauniza*, 1822 s hišnim imenom *Braunizer* (Franciscejski kataster, k. o. Podmelec), slednjič v krajevnem imeniku 1885 *Braunica* (Imenik 1885: 58). Iz imena za prebivalce zaselka je nastal priimek *Bravničar*, ki se je v virih pojavil kot *Braunizer* leta 1579 na Kneži (Torkar 2003: 97). Ker so po letu 1880 *Bravnico* poknjžili v *Borovnico*, so lokalni duhovniki tudi priimek *Bravničar* popravili v *Borovničar*, zato danes obstajata oba priimka.<sup>9</sup> Tolminski narečni izgovor *Brníca* je očitno nastal z vokalno redukcijo prek vmesne oblike *\*Brunica*.

7 Gl. Štrekelj 1906: 104; ustni vir 2; Baudouin de Courtenay; Čujec-Stres 2014: 273; Razpet 2006: 89; ustni vir 3; Erzetič 2007: 53; ustni vir 4; Gregorič 2014: 421; Šašelj 1906: 301.

8 *Bravnice* so vas s pretežno srbskim prebivalstvom v občini Jajce v Federaciji BiH (spletni vir 2).

9 Priimek *Bravničar* (15 oseb) je danes razširjen samo v osrednji Sloveniji, kjer ga danes izgovarjajo z naglasom na prvem zlogu, na Tolminskem pa je ostala samo umetna priimkovna različica *Borovničar* (33 oseb), ki jo naglašajo na tretjem zlogu (spletni vir 3).

1.4 Za koroško *Borovnico* pri Brdu, nem. *Braunitzen*, nar. tudi *Branica*, nimamo na voljo zapisov iz srednjega veka. Na srečo je zapise za čas od 16. do 18. stol. zbral Kotnik (2008: 251–252), ki je prikazal zgodovino vseh treh hiš vasice *Borovnica – Braunitzen* (župnija Brdo, o. Šmohor – Preseško jezero).<sup>10</sup> Kotnik uporablja imensko obliko *Brnice*. Najzgodnejši zapis navaja pri hišnem imenu *Brnicnik*, kjer je leta 1459 izpričan priimek *Wranitsnig*, leta 1512 *Mickel an der prenizen*, 1586 *Nicl an der Granitzen*, 1592 *auf der Pranizen*, 1633 *Bornizen: Mathes Berniznig*, 1717 *Simon Linder mueth an Werniznig guet zinst von Wernizen*.

Pri hišnem imenu Sedmar navaja iz rojstne knjige 1637 zapis *Granizen in der Shmardazen*, 1771 pa *ex Zeder-graben vel Wernizengraben*.

Pri hišnem imenu Mlinar se navaja leta 1771 *Lindermuth in Wernizn Graben*, 1800 pa *der Werniznigg Hube und Muhl*.

Krajevni imeniki iz let 1894, 1905 in 1918 pišejo obravnavano ime kot *Branica*, sezname 1945, 1963 in 1972 *Borovnica*, 1970 in 1982 *Brnice* (Zdovc 1993: 182). Zdovc (1993: 33) je to ime naposled standardiziral kot *Borovnica*.

Glede na navedene starejše zapise bi bilo mogoče dopustiti, da tudi ta koroška *Borovnica*, nem. *Braunitzen*, izvira iz prvotne oblike *\*Bravnica*. Nemški zapis z *-au-*, ki je resda izpričan šele od 19. stol. dalje, morda nakazuje, da je v slovenščini prišlo do asimilacije *\*Bravnica* > *\*Brannica*, kar je dalo najprej *\*Branica* in slednjič po redukciji *Brnica*. Vendar ni povsem izključena druga možnost, namreč, da je *\*Branica* oz. *Brnica* nastala iz psl. *\*brьna* : *brьньje* ‘razmočena zemlja, močvirje, glina’ (ESSJa 3: 69–70). Takšno razlago je podal Pohl (2010: 124), ki meni, da bi bilo to ime primerneje standardizirati kot *Brnica* in ne *Borovnica*.

1.5 *Borovnico* pri Vrhniki in *Borovnico* na Tolminskem je potemtakem mogoče z veliko verjetnostjo rekonstruirati kot psl. *\*Borvьnica*, slovensko *\*Bravnica*. Nastala je s transnimizacijo iz vodnega imena *\*Bravnica* z najverjetnejšim pomenom ‘voda, kjer se napaja drobnica’. Besodotvorno lahko *\*Bravnico* primerjamo s tpn (Spodnja, Zgornja) *Senica* pri Medvodah (< *\*Svinnica*, 1318 *Schweinitz*),<sup>11</sup> *Brebvovnica*, *Ribnica*, *Žabnica*, orn *Medvednica*. Neposredna slovanska vzporednica je že omenjeni tpn *Bravnice* v Bosni, iz iste podstave pa sta tvorjena tudi polj. tpn *Browiniec* (1534 *Brownitz*) (NMP I: 358) in češ. *Bravinne* (1437 v *Bravinnem*) (Hosák – Šrámek 1970: 108).<sup>12</sup>

10 Po podatkih krajevnih imenikov iz let 1872 in 1883 je štela *Braunitzen – Brovnica* le tri hiše in je bila zaselek Brda pri Šmohorju.

11 O tem, da je *Senica* nastala z univerzalizacijo iz *\*Svinna gorica*, nam posredno priča tpn *Sinja Gorica* pri Vrhniki s svojimi historičnimi zapisi 1689 *Schweinbühel*, Crainerifich *Suinize*, 1780 *Svina Goricza*.

12 Šrámek razlaga ime kot »misto, kde se pěstoval brav«.

## 2 JEPRCA

*Jeprca* je zaselek Zgornje Senice pri Medvodah.<sup>13</sup> O tem imenu je prvi pisal zgodovinar Anton Koblar (1884: 55): »Ime *Jerperca* (sliši se tudi izgovarjava *Jeprca*, *Jeperica*) je nastalo skoraj gotovo iz nemškega ‚Herberge‘, ker je bila nekdanj ondi ob cesti prenočilnica za popotnike.« Koblar (1884: 55) opozarja še: »[...] v starih nemških listinah je pa razun *Herberg* tudi *Eperg* pisano.« Koblarjevo domnevo so prevzeli tudi Ramovš (1924: 81), Bezljaj (1976: 226, s. v. *jeperga*) in Snoj (2009: 177, s. v. *Jeprca*). Snoj piše, da je ime nastalo iz apel. *jeprga*, *jerprga* ‘prenočišče, gostilna s prenočiščem’ (izposojenega iz srvn. *herberge* v istem pomenu) v gorenjskem narečnem razvoju iz *\*Jeprgica* prek *\*Jeprjica*.

Doslej se za *Jeprco* ni še posrečilo najti historičnega zapisa *Herberg*, so pa na voljo tile zapisi: 1631 in *Hieperze*, 1689 *Epeeg*,<sup>14</sup> 1744 *Japerze S Nicol.*, 1780 *Jeperza*, 1826 na *Jeperze* (Franciscejski kataster, k. o. Podreča pri Kranju).

Nemško obliko imena *Eperg* je mogoče izvajati iz *\*Eberberg*, od koder je najbrž s haplologijo nastal *\*Eberg*, bav. *Eperg*. Nem. *Eber* je zelo verjetno prevod sloven. *\*veper*, *Jeprca* pa *\*Veprica*.

Do tega sklepa nas vodi doslej prezrta alternacija  $v > j$  v vzglasju, ki je namreč izpričana v slovenski toponimiji: *Jeperjek* v o. Sevnica je glede na historične zapise 1425 *Weppriach*, 1467 *Vepriach*, 1563–1570 *Vöpriach*, 1744 *Jepernik*, 1780 *Jeprie*, 1825 *Jeperjek* (Franciscejski kataster, k. o. Krsinji Vrh) mogoče zanesljivo izvajati iz *\*vepr̥* s pripono *-jane*; *Jénkovo*, it. *Vencò*, na Goriškem, z zapisi 1103 *villam Venkea*, 1256 *Vincou*, *Vinchow*, 1339 *Vencoy*, 1420 *Vencoi*, 1450 *Ianco*, 1485 *Venchoo*, 1666 *Venco* (Cinausero Hofer – Denteseano 2011: 966) iz prvotne oblike *\*Vękovo* (iz hpk *\*Vęko*); *Jelični Vrh* pri Idriji z zapisi 1770 *Velizen Verh*, 1777 *Velizenverch*, 1817 *Jellitschenverch* iz osebnega imena *\*Vel* oz. njegovega patronimika *\*Velič*. V apelativni leksiki je alternacija  $v > j$  izpričana pri leksemu *jerbas* (v 16. stol. *verbas*, prvotno verjetno *erbas*) (Ramovš 1924: 246). Invertirano premeno  $j > v$  pa izkazuje zapis 1496 *Veroua vasz* za tpn *Jerova vas*<sup>15</sup> (danes del Grosupljega) (Kos 1975: 674, gl. tudi spletni vir 1) ali lokalni izgovor *Vevnica* za tpn *Jevnica*<sup>16</sup> pri Litiji (SKI 1985: 117).

*Jeprca* je potemtakem zelo verjetno nastala iz *\*Veprica*, kar je posamostajeno iz *\*Vepra gorica*, enako kot je bližnja *Senica* nastala iz *\*Svinnica*, ta pa iz *\*Svinna gorica* (gl. tule op. 11).

V isto besedotvorno in imenotvorno skupino spadajo še tpn *Medvédica*, *Óslica*, *Órlica*, *Jelenica*, *Konjice*, *Pasica*, *Hrušica*, *Češnjica*. Vsa ta imena s pripono

13 V starejših virih je bila to *Srednja Senica*, medtem ko je *Gorenja Senica* postala *Gorenja vas*, danes *Gorenja vas-Reteče*.

14 Zapis *Epeeg* namesto *Eperg* je nedvomno posledica tiskarske pomote.

15 Kraj *Jerôva vas* je v srednjeveških virih izpričan kot *Pfaffendorf* in se izvaja iz apel. *jer* ‘duhovnik’, prevzetega iz romanskega adstrata (Bezljaj 1976: 226).

16 *Jevnica* je izpričana leta 1449 kot *Gelnicz* in se izvaja iz apel. *jela* (Bezljaj 1956: 238, s. v. *Jela*; Snoj 2009: 179, s. v. *Jevnica*).

-ica so najverjetneje nastala iz pridevniških oblik, tvorjenih s pomočjo t. i. adjektivizirajočega priponskega obrazila -ь, ne pa -jb, saj bi sicer imeli \*Ošljico ipd.<sup>17</sup>

Čeprav je bila beseda *veper* v slovenščino prevzeta iz drugih slovanskih jezikov v 19. stol., kot navaja že Pleteršnik, se je ves čas ohranjala v slovenski toponimiji, le da zaradi glasovnih sprememb ni bila prepoznana.

### 3 ZANIGRAD

*Zanigrad* je ime vasi pri Hrastovljah v občini Koper, ki od leta 1992 nima več prebivalcev (Ravnik 2004: 98). Čeprav je že zgodovinar Rutar (1896: 155) to vas navajal z imenom *Zvonigrad*, je jezikoslovec Majdič (2002: 84) njeno ime izvajal iz \**Zadnji grad*.<sup>18</sup> Drugi slovenski jezikoslovci o tem imenu niso pisali.

- 3.1 Osnovne imenske oblike so: v *Zanigradu*, *zanigraški*, *Zanigrajci* (SKI 1985: 336). Vas premore dokaj stare historične zapise: sredi 13. stol. *Xuonigrad*, ok. 1300 *Xuonigra* (Vesel 1953: 19), 1579 *in villa Suanegrad*, 1647 *Suanigrad*; 1694 *Svagnegat* (Höfler 2016: 126), 1780 *Xanigrad*, *Swani grad*. Ti zapisi nam že sami po sebi dajejo dovolj opore za rekonstrukcijo \**Zvonigrad*. Poleg tega pa obstaja še razmera bogato primerjalno slovensko in slovansko gradivo, ki nam pomaga osvetliti model, po katerem je ta tpn tvorjen. Najbližje vzporednice najdemo na Hrvaškem, kjer se ime *Zvònigrād* pojavlja trikrat: eno se nanaša na ruševine trdnjave pri Kninu na Zrmanji, drugo na gradišče pri Gornjem Pologu v Hercegovini, tretje pa na podzemno jamo v pogorju Velebita (Skok 1973: 668, s. v. *zvđno*; spletni vir 4).

Na Poljskem pri Vroclavu zasledimo tpn *Żmigród*, izpričan 1155 kot *Zunigrod*, kar se bere *Zwnigrod*. V Bolgariji je *Звъниград* staro ime srednjeveške utrdbe v bližini kraja Kalofer, ki leži severno od Plovdiva, danes *Звенъград* (ustni vir 6). Pri vzhodnih Slovanih je večkrat izpričan tpn *Звенигород*: prvič že leta 1086 v Galiciji jugovzhodno od Lvova, današnja ukrajinska *Звенигородка* (v Čerkaski oblasti) je bila leta 1394 zapisana kot *Звенигородъ*, medtem ko je bil *Звенигород* v moskovski oblasti prvič izpričan 1336 (Pospelov 2008: 193).

Klasično razlago *Zvenigoroda* je podal znani etimolog Vasmer (1967: 86): »iz star. \**Zвъnigordъ* – '(utrjeno) mesto, v katerem so ob približevanju nevarnosti zvonili, da bi opozorili okoliško prebivalstvo'.« Tudi Skok (1973: 668) je za *Zvonigrad* menil, da je praslovanska imperativna zloženka s pomenom »da se u tom gradu zvonilo pri približevanju neprijatelja«. Ruski imenoslovec Nikonov (1966: 146) je zapisal, da »je *Zvenigorod* imenovan po zvonjenju zvonov,

17 Kritični pretres nekaterih apelativnih in toponimskih primerov, razlaganih z Miklošičevim »sufiksom -ь«, je podan v Furlan 2013.

18 Razlago je najbrž povzel po KLS (I: 147): *Zanigrad*, kar menda pomeni *Zadnji grad* (nekateri si razlagajo ime iz *Zvonigrad*) je zadnji in najvišji v vrsti gradov Slovenske Istre, ki se začenjajo s Strmcem (Socerbom) in nadaljujejo do sem nad dolino Rižane.

ki oznanjajo približevanje sovražnika«. Takšno razlago je podal tudi ukrajinski jezikoslovec Lučyk (2014: 220).

V poljskem imenoslovju (Malec 2003: 280) se je po daljšem obdobju dvomov uveljavila razlaga, po kateri je poljski tpn *Żmigród* imperativna zloženka, njen prvi del pa vsebuje staropoljski glagol *zwnieć* 'zvoniti, zveneti'.

3.2 Ruska imenoslovca Pospelov in Šilov sta podvomila o tem, da se prvi del zloženke nanaša na zvonjenje, češ da tovrstne imperativne zloženke nimajo analogij v ruski toponimiji. Verjetnejše se jima zdi izvajanje iz glagolskih osnov *zven-* oz. *zvin-* (psl. *\*zvьněti*), ki ga zasledimo v rečnih imenih *Zvineč*, *Zvinjačka*, *Zvenjaka* (Pospelov 2008: 193) ali iz prid. rabe rus. apel. *звено*<sup>19</sup> v pomenu 'nekaj okroglega' (Šilov 2009: 204). Imenoslovec Barandejev meni, da je ime sicer res imperativna zloženka iz glagola *звенеть* in samostalnika *город*, vendar se glagol *звенеть* po njegovem nanaša na šum, ki ga povzroča reka, ne pa na zvonove cerkva (Barandejev 2014: 106).

3.3 Trditev Šilova (2009: 196–197), da so imperativne zloženke v slovanski ojkonimiji skrajno redke, demantirajo prezrte imperativne zloženke v južnoslovanski in še zlasti v slovenski toponimiji, ki pomagajo razumeti naravo vzhodnoslovanskega *Zvenigoroda*. Glede na to, da se pojavlja *Zvonigrad* (danes *Zanigrad*) v Sloveniji, na Hrvaškem, *Звѣниград* pa v Bolgariji, je jasno, da gre za ime, ki je bodisi še praslovansko ali pa vsaj tvorjeno po praslovanskem modelu v vseh treh slovanskih jezikovnih skupinah.

Kot lahko razberemo iz navedenih historičnih zapisov za *Zanigrad*, je prišlo do izpada *v-*ja v vzglasju imena šele konec 18. stoletja. Takšen glasovni razvoj preseneča, saj se je soglasniški sklop *zv* na tem območju praviloma že v 16. stol. razvil v *zg*, npr. *zvon* > *zgon* (Štrekelj 1922: 132; Ramovš 1924: 160–161).

3.4 Na problematiko imperativnih zloženek v slovenski in slovanski toponimiji je bilo pred nedavnim že opozorjeno (Torkar 2011: 352–353; 2013: 340). K obravnavi so bili pritegnjeni tile po istem modelu tvorjeni toponimi: na slovenskem jezikovnem ozemlju *Bežigrad*, *Bežidolina*, *Skočidol*, *\*Skočiles*, v Hercegovini *Skočigrm*, v Makedoniji *Skočivir*. Skladenjska podstava teh imen je 'grad, ograjen prostor, kamor se beži' (*Bežigrad*),<sup>20</sup> 'dolina, kamor se beži ali skoči' (*Bežidolina*, *Skočidol*), 'les (gozd), kamor se skoči' (*\*Skočiles*). Na Hrvaškem je v Splitu ohranjen mtn *Pazdigrad* (< *\*Pьzdigordь*), danes ime stanovanjskega naselja, ki se je po mnenju zgodovinarjev prvotno nanašalo na smrdeči vodnjak (Jelaska 1979: 61). *Pazdigrad* je torej 'vodnjak, ki zaudarja'.

<sup>19</sup> Osnovni pomen besede *звенó* je 'členek v verigi', 'sestavina', 'enota'.

<sup>20</sup> Metelko je torej imel prav, ko ga je prevedel kot 'azil, zatočišče'. *Grad*, ki tiči v imenu *Bežigrad*, je morda metaforično poimenovanje za cerkev sv. Krištofa, ki se v virih prvič omenja leta 1476.

Zdaj lahko ta seznam dopolnimo še z različnimi slovanskimi variantami za psl. \*Zv̋nigordъ (*Zvenigorod*, *Zvonigrad*, *Zanigrad* itd.). *Zvonigrad* je potemtakem 'grad, ograjen prostor, ki zveni, odzvanja, doni', 'zveneči grad'. Beseda *grad* v tej zloženki se lahko nanaša na *cerkev*, *trdnjavo*, *ograjn prostor* ali celo na *jamo*, ki odmeva. V tpn *Zanigrad* bi sicer pričakovali naglas *Zv̋nigrad* in ne *Zvonigrad*, toda v imenu se je ohranil arhaični naglas imperativa *zvoní* zaradi prvotnega glagola *zveneti* (enako kot v ruskem in ukrajinskem *Zvenígorodu*).

*Zvonigrad* v slovenskih in hrvaških toponimih je torej zgolj ljudskoetimološko preosmišljena oblika starejše oblike \*Zvenigrad. Imena *Zanigrad*, *Zvonigrad*, *Zvenigorod* so izvorno nedvomno predkrščanska.

#### 4 SKLEP

Krajevni imeni *Borovnica* pri Vrhniki in *Borovnica*, zaselek Podmelca na Tolminskem, so slovenski jezikoslovci razlagali kot tvorjenko iz apel. *bor* 'pinus'. Na podlagi analize historičnih zapisov za obe *Borovnici* je podana nova etimologija teh imen. Rekonstruirana se prvotna oblika \*Bravnica, psl. \*Borv̋nica, ki je izpeljana iz apel. *brav*, psl. \*borv̋ 'ovce, drobnica'. Nastala je s transonimizacijo iz vodnega imena \*Bravnica 'voda, kjer se napaja drobnica'.

Za krajevno ime *Jeprca* je bila v slovenskem jezikoslovju sprejeta razlaga zgodovinarja Antona Koblarja, ki je menil, da je ime nastalo iz nemške izposojenke *jeprga*, nem. *Herberge*. Toda historični zapis *Eperg* in doslej prezrta glasovna alternacija *v > j* v vzglasju toponimov *Jeperjek*, *Jenkovo*, it. *Venco*, *Jelični Vrh* in apel. *jerbas* sta omogočila rekonstrukcijo \*Veprica (iz \*Vepra gorica). V toponimih *Jeperjek* in *Jeprca* se najverjetneje skriva v jeziku sicer pozabljeni slovanski apelativ *veper*.

Krajevno ime *Zanigrad* pri Hrastovljah lahko že na podlagi historičnih zapisov rekonstruiramo kot \*Zvonigrad oz. \*Zvenigrad, psl. \*Zv̋nigordъ. Ime je imperativna zloženka in ima svoje vzporednice na Hrvaškem, v Bolgariji, na Poljskem, verjetno najbolj znane pa v Ukrajini in Rusiji, kjer obstaja več krajev z imenom *Zvenígorod*. Ime pomeni 'zveneči grad', pri čemer se *grad* lahko nanaša na *cerkev*, *trdnjavo*, *ograjn prostor* ali celo *podzemno jamo*. Na slovenskem jezikovnem ozemlju so po istem modelu tvorjeni toponimi *Bežigrad*, *Bežidolina*, *Skočidol* in \*Skočiles.<sup>21</sup>

21 Za vrsto tehtnih pripomb k besedilu se zahvaljujem kolegici dr. Metki Furlan.



## VIRI IN LITERATURA

- Barandejev 2014** = А.В. Барандеев, *Краткий этимологический топонимический словарь*, Москва: Принт-Сервис, 2014.
- Baudouin de Courtenay** = Jan Baudouin de Courtenay, *Rezijanski slovar* (rokopisno gradivo), hrani Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani.
- Bezljaj 1956–1961** = France Bezljaj, *Slovenska vodna imena 1–2*, Ljubljana: SAZU, 1956–1961 (Dela razreda za filološke in literarne vede 9).
- Bezljaj 1976** = France Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika 1: A–J*, Ljubljana: Mladinska knjiga, 1976.
- Cinausero Hofer – Denteseano 2011** = Barbara Cinausero Hofer – Ermanno Denteseano con la collaborazione di Enos Costantini – Maurizio Puntin, *Dizionario toponomastico: etimologia, corografia, citazioni storiche, bibliografia dei nomi di luogo del Friuli storico e della provincia di Trieste*, Udine, 2011.
- Čujec-Stres 2014** = Helena Čujec-Stres, *Slovar zatolminskega govora 2*, Zatoimin: samozaložba, 2014.
- Erzetič 2007** = Edvard Erzetič, *Slovar vasi Gradno in Višnjevik*, Škofja Loka: samozaložba, 2007.
- ESSJa 3** = *Этимологический словарь славянских языков 3*, под ред. О.Н.Трубачева, Москва: Наука 1976.
- Freyer 1846** = Heinrich Freyer, *Alphabetisches Verzeichniß aller Ortschafts- und Schlöffler-Namen des Herzogthums Krain, in deutfch und krainifcher Sprache*, Laibach, 1846.
- Furlan 2013** = Metka Furlan, Miklošičev adjektivizirajoči »Suffix њк: da ali ne?, v: *Miklosichiana bicentennialia*. Zbornik u част двестоте годишњице рођења Франца Миклошича, ур. J. Грковић-Мејдор – А. Лома, Београд: Српска академија наука и уметности, 2013, 247–263 (<https://www.sanu.ac.rs/Izdanja/ElIzdanja/PosebnaIzdanja674.pdf>).
- Gregorič 2014** = Jože Gregorič, *Kostelski slovar*, ur. S. Horvat – I. Šircelj-Žnidaršič – P. Weiss, Ljubljana: Založba ZRC – Občina Kostel, 2014.
- Höfler 2016** = *Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem: Primorska*, Ljubljana: Viharnik, 2016 ([http://www.viharnik.com/downloads/HistTop\\_Primorska.pdf](http://www.viharnik.com/downloads/HistTop_Primorska.pdf)).
- Hosák – Šrámek 1970** = Ladislav Hosák – Rudolf Šrámek, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku I: A–L*, Praha: Academia, 1970.
- Imenik 1885** = *Poseben krajevni imenik za Primorje*, Wien: Alfred Hölder, 1885.
- Jelaska 1979** = Joško Jelaska, Hrvatska prezimena i toponimi u katasticima splitskog kaptola na početku 17. st., *Čakavska rič IX* (1979), br. 1, 55–66.
- Koblar 1884** = Anton Koblar, *Zgodovina Sorske in Preške fare*, Ljubljana: samozaložba, 1884.
- Kos 1975** = Milko Kos, *Gradivo za historično topografijo Slovenije (za Kranjsko do leta 1500)* 1–3, Ljubljana: SAZU, 1975 (gl. tudi <https://topografija.zrc-sazu.si>).
- Kotnik 2008** = Bertrand Kotnik, *Zgodovina hiš južne Koroške 12: Spodnja Zilja*, Celovec: Mohorjeva založba, 2008.
- Kranzmayer 1956–1958** = Eberhard Kranzmayer, *Ortsnamenbuch von Kärnten I–II*, Klagenfurt: Verlag des Geschichtsvereines für Kärnten, 1956–1958.
- Lučyk 2014** = Василь В. Лучик, *Етимологічний словник топонімів України*, Київ: Академія, 2014.
- Majdič 2002** = Viktor Majdič, Imena vasi in mest v Sloveniji, *Jezikoslovni zapiski* 8 (2002), št. 2, 81–92.
- Malec 2003** = Maria Malec, *Słownik etymologiczny nazw geograficznych Polski*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2003.
- Metelkovo gradivo 1823** = *Seznami krajevnih imen na Gorenjskem, Dolenjskem in v Beljaškem okrožju Koroške v nemščini in slovenščini, pripravljene za F. Metelka leta 1823*, Rokopisna zbirka NUK, MS 416.
- Nikonov 1966** = Владимир А. Никонов, *Краткий топонимический словарь*, Москва: Мысль, 1966.

- NMP I** = *Nazwy miejscowe Polski: historia – pochodzenie – zmiany I: A–B*, red. K. Rymut, Kraków: Wydawnictwo Instytutu Języka Polskiego PAN, 1996.
- Pleteršnik 1894–95** = Maks Pleteršnik, *Slovensko-nemški slovar I–II*, Ljubljana: Knezoškofijstvo, 1894–1895.
- Pohl 2010** = Heinz-Dieter Pohl, *Unsere slowenischen Ortsnamen = Naša slovenska krajevna imena*, Klagenfurt/Celovec: Mohorjeva založba, 2010.
- Pospelov 2008** = Евгений М. Пospelов, *Географические названия России: топонимический словарь*, Москва: АСТ – Астрель, 2008.
- Ramovš 1924** = Fran Ramovš, *Historična gramatika slovenskega jezika II: konzonantizem*, Ljubljana: Učiteljska tiskarna, 1924.
- Ramovš 1952** = Fran Ramovš, Toponomastične študije, *Zgodovinski časopis* 6–7 (1952–53), 154–158. – Ponatis v: Fran Ramovš, *Zbrano delo* 2, ur. J. Toporišič, Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1997, 737–741.
- Ravnik 2004** = Mojca Ravnik, Sv. Štefan v Zanigradu, praznik sorodstva, vasi in soseske, *Traditiones* 33 (2004), št. 1, 97–115.
- Razpet 2007** = Marko Razpet, *Kako se reče po cerkljansko*, Cerklje: Občina Cerklje – Založništvo Jutro, 2006.
- Rutar 1896** = Simon Rutar, *Samosvoje mesto Trst in mejna grofija Istra*, Ljubljana: Matica slovenska, 1896.
- SKI 1985** = Franc Jakopin idr., *Slovenska krajevna imena*, Ljubljana: Cankarjeva založba, 1985 (Leksikoni Cankarjeve založbe).
- Skok 1973** = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika 3: poni<sup>2</sup>–Ž*, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1973.
- Snoj 2009** = Marko Snoj, *Etimološki slovar slovenskih zemljepisnih imen*, Ljubljana: Modrijan – Založba ZRC, 2009.
- Šašelj 1906** = Ivan Šašelj, *Bisernice iz belokranjskega narodnega zaklada I*, Ljubljana: Katoliško tisk. društvo, 1906.
- Šilov 2009** = Алексей Л. Шилов, Звенигород, Белгород, Новгород, Вышгород, *Вопросы географии* 132 (2009): *современная топонимика*, Москва: Наука, 2009, 193–206.
- Štrekelj 1904** = Karel Štrekelj, Prispevki k poznavanju slovenskih krajevnih imen po nemškem Štajerju I, *Časopis za zgodovino in narodopisje* 1 (1904), 70–89.
- Štrekelj 1906** = Karel Štrekelj, Šašelj Ivan, Bisernice iz belokranjskega narodnega zaklada I. V Adlešičih nabral I. Š., župnik. Založilo Kat. tisk. društvo v Ljubljani. Tisk J. Krajec v Rudolfovem 1906, *Časopis za zgodovino in narodopisje* 3 (1906), 99–105.
- Štrekelj 1922** = Karel Štrekelj, *Historična slovnica slovenskega jezika*, Maribor: Zgodovinsko društvo, 1922.
- Torkar 2003** = Silvo Torkar, *Zgodovinska antroponimija vzhodne Tolminske: magistrska naloga*, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, 2003. – Tipkopis.
- Torkar 2011** = Silvo Torkar, Rebusi v slovenski onomastiki, *Лингвокультурное пространство современной Европы через призму малых и больших языков: к 70-летию профессора Александра Дмитриевича Дуличенко = Slavica Tartuensia* 9 (2011), 354–362.
- Torkar 2012** = Silvo Torkar, Razpoznavanje slovenskih zemljepisnih imen, *Slavistična revija* 60 (2012), št. 4, 693–707.
- Torkar 2013** = Silvo Torkar, Slovenski toponimi tipa *Bežigrad, Skočiles, Skočidol* v slovanskem kontekstu, *XV Міжнародны з'езд славістаў (Мінск, Беларусь, 20–27 жніўня 2013 г.): тэзісы дакладаў 1: мовазнаўства*, Мінск: Беларуская навука, 2013, 340.
- Valvasor 1689** = Johann Weikhard von Valvasor, *Die EHRE Deß Hertzogthums Crain I–IV*, Laybach, 1689.
- Vasmer 1967** = Макс Фасмер, *Этимологический словарь русского языка 2: Е–Муж*, Москва: Прогресс, 1967.
- P. V. Vesel 1953** = P. V. Vesel (= Miroslav Pahor), Nekatero ugotovitve o Slovencih v koprskih statutih, *Istrski zgodovinski zbornik* I, Koper: Zgodovinsko društvo Jugoslovanske cone STO, 1953, 17–28.

**Zdovc 1993** = Pavel Zdovc, *Slovenska krajevna imena na avstrijskem Koroškem = Die slowenischen Ortsnamen in Kärnten: pisava, izgovarjava in naglas, vezava in sklanjatev ter izpeljava slovenskih koroških krajevnih imen*, gradivo zbral, izbral in uredil Pavel Zdovc, Dunaj: Slovenski znanstveni inštitut v Celovcu, 1993.

**Spletni vir 1:** <https://topografija.zrc-sazu.si/>

**Spletni vir 2:** <https://hr.wikipedia.org/wiki/Bravnice>

**Spletni vir 3:** <http://www.stat.si/ImenaRojstva/sl>

**Spletni vir 4:** <https://hr.wikipedia.org/wiki/Zvonigrad>

**Ustni vir 1:** dr. Vlado Nartnik iz Vnanjih Goric, 13. 11. 2017.

**Ustni vir 2:** dr. Branko Marušič iz Solkana, e-pismo 15. 11. 2017.

**Ustni vir 3:** Rafaela Seljak iz Črnega Vrha nad Idrijo, 13. 11. 2017.

**Ustni vir 4:** dr. Danila Zuljan iz Medane, e-pismo 15. 11. 2017.

**Ustni vir 5:** dr. Zmago Šmitek iz Kroke, 13. 11. 2017.

**Ustni vir 6:** dr. Ludwig Selimski, Veliko Tärново – Katowice, e-pismo 3. 6. 2016.

## SUMMARY

### Identifying Slovenian Toponyms (2)

In the analysis of nontransparent as well as seemingly transparent Slovenian toponyms, it has often turned out that careful examination of historical transcriptions and sound changes have made a new and more convincing explanation possible. The combination of taking into account historical transcriptions and drawing on a corpus of other Slavic toponyms can contribute to the identifying less well-known word-formational models.

Slovenian linguists have explained the toponyms *Borovnica* near Vrhnika and *Borovnica*, a hamlet of Podmelec in the Tolmin area, as a derivation from the common noun *bor* 'pine'. Based on an analysis of historical transcriptions, a new etymology is provided for the names. The original form *\*Bravnica*, PSI. *\*Borvǫnica* derived from the common noun *brav*, PSI. *\*borvǫ* 'sheep, small cattle' is reconstructed. It arose from transonymization from the hydronym *\*Bravnica* 'water where sheep (and goats) are watered'.

For the toponym *Jeprca*, Slovenian linguistics has accepted the explanation by the historian Anton Koblar, who believed that the name is derived from the loanword *jeprga* < Germ. *Herberge* 'lodgings'. However, the historical transcription *Eperg* and the so far overlooked phonological alternation *v > j* in initial position in the toponyms *Jeperjek*, *Jenkovo* (Ital. *Venco*), and *Jelični Vrh*, as well as the common noun *jerbas* 'wicker basket' have made possible the reconstruction *\*Veprica* < *\*Vepra gorica* (literally, 'wild boar hill'). The toponyms *Jeperjek* and *Jeprca* probably conceal the otherwise forgotten Slavic common noun *veper*, PSI. *\*veprǫ* 'wild boar'.

Based on historical transcriptions, the toponym *Zanigrad* near Hrastovlje can be reconstructed as *\*Zvonigrad*, PSI. *\*Zvǫnigordǫ*. The name is a compound with an imperative form and has parallels in Croatia, Bulgaria, and Poland, but is probably best known in Ukraine and Russia, where there are several places named *Zvenigorod*. The name means '(re)sounding structure', in which the second element may refer to a church, fortress, enclosure, or even a cave. In Slovenian linguistic territory, toponyms created following the same model are *Bežigrad*, *Bežidolina*, *Skočidol*, and *\*Skočiles*.